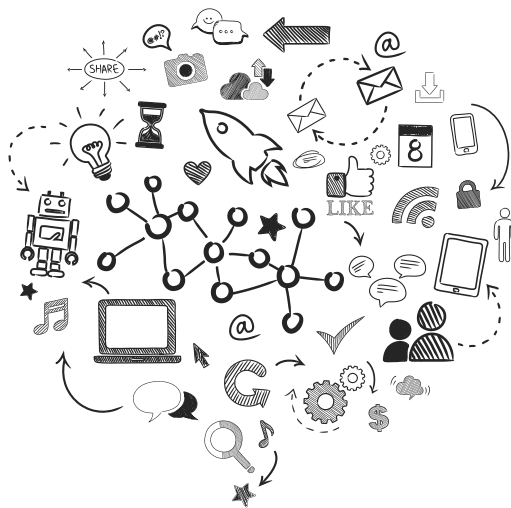

The role of administrative law in protecting children's rights in Thailand

รุจินันท์ วาธีวัฒนารัตน์
Rujinun Watheewattanarut

บทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย

The role of administrative law in protecting children's rights in Thailand

รุจินันท์ วาธีวัฒน์รัตน์¹

Rujinun Watheewattanarut

¹คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา นครราชสีมา ๓๐๐๐๐ ประเทศไทย

Faculty of Law, Nakhon Ratchasima College, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand

e-mail: lek9172@gmail.com

Received : August 20, 2025 Revised : October 24, 2025 Accepted : October 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักการและบทบัญญัติของกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย 2) วิเคราะห์บทบาทของหน่วยงานทางปกครองและศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็ก และ 3) เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยกับหลักสากลและกฎหมายต่างประเทศ

9

ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายปกครองมีบทบาทเชิงโครงสร้าง ในการกำหนดหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษา สวัสดิการ และมาตรการปกป้องเด็กจากการถูกละเมิด มีบทบาทในการบังคับใช้และการตีความกฎหมายปกครองที่มีผลต่อการคุ้มครองสิทธิเด็ก ศาลปกครองมีคำพิพากษากฎหมายที่ส่งเสริมสิทธิเด็ก มีการเริ่มนำหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาแต่ไม่ชัดเจนในทุกกรณี การคุ้มครองสิทธิยังมีช่องโหว่ หน่วยงานของรัฐบางแห่งยังขาดประสิทธิภาพและความเข้าใจด้านสิทธิเด็ก การใช้อำนาจบางกรณียังละเลยต่อผลกระทบที่มีต่อเด็ก เด็กยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยตรง การบูรณาการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) กับกฎหมายปกครองไทยยังไม่เป็นระบบ แม้กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย แต่การบังคับใช้ยังมีข้อจำกัดและความเหลื่อมล้ำ ดังนั้นจึงควรพัฒนากลไกให้เด็กเข้าถึงสิทธิได้จริง และให้ศาลปกครองกับหน่วยงานของรัฐยึดหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : กฎหมายปกครอง; เด็ก; การคุ้มครองสิทธิเด็ก; การละเมิดสิทธิเด็ก

Abstract

This research article is a qualitative research with the following objectives: 1) examine the principles and provisions of administrative law related to the protection of children's rights in Thailand; 2) analyze the roles of administrative agencies and the Administrative Court in protecting children's rights; and 3) compare the protection of children's rights in Thailand with international standards and foreign legal systems.

The findings reveal that administrative law plays a structural role in defining the duties of the state and relevant agencies responsible for protecting children's rights, such as the Ministry of Social Development and Human Security, the Ministry of Education, and local administrative organizations. The law mandates the state to provide education, welfare, and measures to protect children from abuse. Administrative law also plays a role in enforcement and interpretation that affects children's rights protection. The Administrative Court has issued precedents that promote children's rights and has begun to apply the "best interests of the child" principle as a guideline in decision-making, though inconsistently across cases. However, there remain significant gaps in protection. Some state agencies still lack efficiency and understanding of children's rights, and the exercise of administrative power in certain cases overlooks its impact on children. Moreover, children cannot directly access administrative justice processes. The integration of the Convention on the Rights of the Child (CRC) with Thai administrative law remains unsystematic. Although administrative law plays a vital role in protecting children's rights in Thailand, its enforcement remains limited and unequal. Therefore, mechanisms should be developed to ensure children's effective access to their rights, and both the Administrative Court and state agencies should continuously adhere to the principles of the CRC.

Keywords : Administrative law; Children; Child Rights Protection; Child Rights Violations

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จำต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิตามหลักสิทธิมนุษยชนและตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองสิทธิเด็กยังมีข้อจำกัดทั้งจากกระบวนการใช้อำนาจทางปกครองที่ไม่เป็นธรรม การขาดกลไกตรวจสอบ หรือการที่หน่วยงานของรัฐละเมิดสิทธิเด็กโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น กฎหมายปกครองจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบความรับผิดชอบและกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างแท้จริง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กของไทย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็กที่สำคัญ เช่น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งในส่วนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 นั้นเป็นกฎหมายที่รับรองและคุ้มครองสิทธิของเด็กรวมถึงมาตรการที่รัฐต้องดำเนินการเพื่อคุ้มครองป้องกันและส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ในส่วนของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการใช้อำนาจรัฐในทางปกครอง เน้นหลักความชอบด้วยกฎหมาย ความได้สัดส่วน และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน บทบาทที่สำคัญของศาลปกครอง คือ มีอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจทางปกครองและเพิกถอนการกระทำของฝ่ายปกครองที่เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการละเมิดสิทธิเด็ก เช่น กรณีนักเรียนผู้ฟ้องคดีฟ้องขอให้เพิกถอนกฎกระทรวงกฎกระทรวงว่าด้วยทรงผมนักเรียน ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2518) ซึ่งศาลพิพากษาให้เพิกถอนกฎกระทรวงดังกล่าวเนื่องจากเห็นว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของนักเรียนเกินสมควรและขัดต่อหลักการเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็ก (คำพิพากษาศาลปกครองที่ พร.1/2568) และในส่วนของบทบาทที่สำคัญของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กมีหลายประการด้วยกัน เช่น การกำหนดหน้าที่ของรัฐที่สำคัญ เช่น การกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดสรรทรัพยากรด้านการศึกษา แม้มีบทบัญญัติให้เด็กหรือผู้แทนสามารถฟ้องร้อง

ได้แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการ การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองยังมีปัญหาที่พบในทางปฏิบัติ เช่น การใช้ดุลพินิจของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อาจมีการละเมิดสิทธิเด็ก ความล่าช้าและความไม่ชัดเจนของกระบวนการคุ้มครองสิทธิเด็ก การบังคับใช้กฎหมายปกครองที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิเด็กหรือสิทธิมนุษยชนสากล ดังนั้น การศึกษาบทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กจึงมีความสำคัญเพื่อประเมินประสิทธิภาพ ปัญหาและแนวทางปรับปรุง เพื่อกำหนดหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นเกณฑ์กลางในการตีความคำสั่งทางปกครอง เพิ่มมาตรการเชิงรุกให้หน่วยงานของรัฐจัดบริการการคุ้มครองสิทธิของเด็กโดยไม่ต้องรอให้เกิดความเสียหายขึ้น เพราะเด็กถือเป็นกลุ่มเปราะบางที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษทั้งด้านการศึกษา การแพทย์ การป้องกันจากการถูกละเมิด ซึ่งรัฐมีบทบาทโดยตรงในการจัดทำบริการสาธารณะ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล สวัสดิการเด็กและการคุ้มครองเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กจึงต้องมีมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจทางปกครองดังกล่าวเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กให้สอดคล้องกับกฎหมายและหลักสากลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของหน่วยงานทางปกครองและศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็ก
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงกลไกทางกฎหมายปกครองที่ให้เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิเด็กที่สำคัญ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะสืบเนื่องจากความเป็นมนุษย์เพื่อให้มนุษย์มีความเป็นอิสระในการที่จะพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัวของบุคคลนั้น ๆ ภายใต้ความรับผิดชอบของตนเอง และเป็นคุณค่าสูงสุดที่ผูกพันอยู่เฉพาะกับความเป็นมนุษย์เท่านั้นโดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นใดทั้งสิ้น อันควรได้รับการคุ้มครองและเคารพในตัวตนของมนุษย์จากมนุษย์ด้วยกันอย่างเท่าเทียมกัน และคุณค่านี้ไม่อาจ

ถูกพรากออกไปจากความเป็นมนุษย์ได้ (อาทิตยชัย เกรียงไกรวงศ์, 2559: 6) นักมนุษยนิยมชาวอิตาลีคนที่ชื่อว่า Giovanni Pico Count of Mirandora and Concordia มีแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่มนุษย์มีความสามารถในการใคร่ครวญเกี่ยวกับเหตุและผลได้ ซึ่งเป็นการสะท้อนแนวความคิดที่มีมาแต่สมัยโรมันของ Cicero และจากจุดนี้เองที่ Pico ได้พัฒนาความคิดต่อไปว่าความสามารถในการใคร่ครวญเกี่ยวกับเหตุและผลได้เป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์โดยแท้และทำให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ขึ้นมาได้ด้วยตนเอง ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองขึ้นมาในบริบทที่เปี่ยมไปด้วยเสรีภาพบนพื้นฐานของความเป็นตัวของตัวเองจนสำเร็จได้ ความสามารถเหล่านี้ประกอบกันขึ้นมาเป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2563:227) นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีสติ (Theory of Rights) สติของเด็กเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) ที่รัฐต้องรับรองและคุ้มครองตามแนวความคิดของ John Locke ว่าสิทธิเป็นข้อเรียกร้องที่รัฐไม่อาจละเมิดได้ (จรัญ โฆษณานันท์, 2554:169) และแนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือทฤษฎีสติมนุษยชนสากล (Universal Human Rights Theory) ถือว่าสิทธิเด็กเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน กฎหมายปกครองควรต้องตีความสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2. หลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อันเป็นข้อตกลงสำคัญที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกร่วมกันเพื่อให้คำมั่นว่าจะให้ความคุ้มครองสิทธิเด็ก อนุสัญญาดังกล่าวประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ด้าน คือ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาและสิทธิในการมีส่วนร่วม โดยตั้งอยู่บนหลักการไม่เลือกปฏิบัติและถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้ง (สิริภัทร พูลสงวน, 2565: 9)

3. หลักพื้นฐานของกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้อง เช่น

3.1 หลักความชอบด้วยกฎหมาย คือการกระทำที่ฝ่ายปกครองต้องกระทำโดยเคารพกฎหมาย ทำตามหลักเกณฑ์และขอบเขตของกฎหมายตามหลักไม่มีกฎหมายไม่มีอำนาจ (ภัสสรพร อุซุงศ์อมร, 2564: 338-350) หลักความชอบด้วยกฎหมายก่อให้เกิดหลักเกณฑ์ของกฎหมายหลายประการ เช่น รัฐต้องมีอำนาจตามกฎหมายจึงจะกระทำได้ หลักความชอบด้วยกฎหมายกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจ หลักความชอบด้วยกฎหมายกำหนดกระบวนการใช้อำนาจ คือ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองนั่นเอง

3.2 หลักความเสมอภาค เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิของราษฎรที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียม หลักดังกล่าวประกอบด้วยหลักการย่อย 4 ประการ คือ หลักความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมาย หลักความเสมอภาคของบุคคลในการทำงานในหน่วยงานของรัฐ หลักความเสมอภาคของบุคคลในการได้รับการบริการสาธารณะ และหลักความเสมอภาคของบุคคลต่อการรับภาระสาธารณะ (สุวิทย์ ปัญญาวงศ์, 2565: 157)

3.3 หลักความได้สัดส่วน เป็นหลักการพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้อำนาจกับผู้อยู่ภายใต้อำนาจเป็นหลักการบังคับผู้ใช้อำนาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้อยู่ใต้อำนาจอย่างพอเหมาะ เป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายมหาชน เป็นหลักย่อยของหลักนิติรัฐที่ห้ามมิให้องค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกระทำการอันมีผลเป็นการสร้างภาระให้เกิดกับปัจเจกชนเกินสมควร แต่กำหนดให้องค์กรฝ่ายปกครองต้องกระทำการให้พอเหมาะพอประมาณกับสภาพข้อเท็จจริง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2549: 29-30)

3.4 หลักนิติธรรม (Rule of Law) มุ่งเน้นให้การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงความได้สัดส่วน เป็นหลักที่ศาลปกครองใช้ตรวจสอบว่าการใช้อำนาจรัฐที่กระทบสิทธิของเด็กเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายและความเป็นธรรมหรือไม่ เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่นำมาซึ่งความสงบสุข ความมั่นคงและสันติสุขของโลก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนให้เป็นเกราะป้องกันและเป็นการใช้สิทธิตามหลักกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายนี้จะต้องไม่ฝ่าฝืนหลักนิติธรรม จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ หากกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรม ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรมจะใช้บังคับไม่ได้ (อัญธิษฐา อักษรศรี และวันชัย แสงสุวรรณ, 2546: 38)

4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กของประเทศไทย เช่น

4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 รับรองความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ มาตรา มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย มาตรา 71 วรรคสาม รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรง หรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดให้เด็กได้รับการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชน ถือเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดแนวนโยบายและพันธกรณีของการคุ้มครองสิทธิเด็ก และเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิก็อ้างรัฐธรรมนูญในการฟ้องร้องได้เช่นกัน (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.520/2562)

4.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 กำหนดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งทางปกครองเพื่อปกป้องสิทธิเด็ก มีกลไกคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรม ถูกแสวงหาประโยชน์

4.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายที่บัญญัติเพื่อแก้ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีวิธีการพิเศษที่แตกต่างจากกระบวนการทางอาญา ให้ผู้กระทำความผิดยับยั้งและกลับตัวมิให้กระทำความผิดซ้ำอีกเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเด็กมิให้ถูกบุคคลในครอบครัวละเมิดสิทธิของเด็ก เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำใดๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายทั้งร่างกายและจิตใจของเด็ก (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ พร.24/2563)

4.4 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่บัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจตรวจสอบการกระทำของฝ่ายปกครองให้ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ผู้ปกครองหรือผู้แทนร้องขอความเป็นธรรมหากหน่วยงานทางปกครองละเมิดสิทธิของเด็ก เช่น บิดามารดาฟ้องเรียกค่าบำรุงการศึกษาจากสถานศึกษา (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1140/2553)

4.5 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขใหม่ รัฐต้องจัดให้เด็กได้รับการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพอย่างเท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เช่น มีการฟ้องสถานศึกษาซึ่งได้เรียกเก็บเงินค่าบำรุงการศึกษาจากนักเรียนและผู้ปกครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2560 มาตรา 54 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครอง

4.6 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการได้รับสัญชาติของเด็กและการรับรองสิทธิเด็กในการจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร ซึ่งกำหนดเรื่องของการแจ้งเกิดและเรื่องการได้สัญชาติไว้ เช่น กรณีบุตรที่เกิดจากชายต่างชาติสมรสกับหญิงไทย ชายต่างชาติถูกเพิกถอนสัญชาติตามพระราชบัญญัติสัญชาติ

พ.ศ. 2508 มาตรา 17 และ 18 บุตรที่เกิดจากชายและหญิงดังกล่าวจะไม่มีลักษณะเป็นบุคคลไร้สัญชาติ ยังมีสัญชาติตามมารดา (คำวินิจฉัยที่ 23/2567)

4.7 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองให้เป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ ซึ่งสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น คดีศาลปกครองรับฟ้องคดีนายกสมาคมครูฯ ร้องประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาภาคประชาชน ให้กระทรวงศึกษาธิการยกเลิกเข้าซื้อ อุปกรณ์เรียน-สอนเพราะอาจสร้างความเหลื่อมล้ำของสังคมให้แก่เด็ก (คดีหมายเลขคำที่ พ.95/2568)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การให้ความสำคัญเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็กไม่ควรจำกัดอยู่เพียงภายในประเทศไทยเท่านั้นแต่ควรให้ความสำคัญในระดับความร่วมมือหรือการทำความตกลงร่วมกันในกลุ่มประเทศอาเซียน สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของศศิวิมล สุวรรฤทธิ์ เรื่อง การศึกษาทฤษฎีและมาตรการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก ภายใต้กรอบประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เพราะประเทศไทยเป็นภาคีประเทศหนึ่งที่เข้าร่วมก่อตั้ง “สมาคมประชาชาติแห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้” (The Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) หรือ “อาเซียน” ซึ่งในแผนงานประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ได้กล่าวถึง การดำเนินโครงการว่าด้วย การมีชีวิตรอดของเด็ก พัฒนาและปกป้องเด็กว่าจะต้องมีการปฏิบัติให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของเด็ก (ศศิวิมล สุวรรฤทธิ์, 2557: 163) เพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลดังกล่าวประเทศไทยจึงได้ให้ความสำคัญเรื่องสิทธิเด็กโดยเน้นเรื่องความยุติธรรมและสิทธิเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับเด็ก โดยกำหนดให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ มาตรการกำหนดกิจกรรมในการส่งเสริมสิทธิเด็ก สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 10 ปีในประเทศไทย ที่เห็นว่ากระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรเป็นหน่วยงานหลักที่จะเข้ามาคุ้มครองดูแลเด็กตั้งแต่ทราบเรื่องและควรมีการประชุมทำความเข้าใจเพื่อจัดทำแนวปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานกับเด็กกระทำผิดอายุไม่ถึงเกณฑ์รับโทษทางอาญา โดยทำเป็นบันทึกข้อตกลงระหว่าง

หน่วยงาน (MOU) (ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์, 2561:249) อย่างไรก็ตามการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยยังมิได้รับการรับรองและคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพเพราะการคุ้มครองสิทธิเด็กยังเกิดปัญหาอุปสรรคหลายประการ เช่น ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยเฉพาะหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก หน่วยงานองค์กรต้องคำนึงถึงในฐานะ “สิ่งที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรก” ซึ่งยังเกิดปัญหาในการปรับใช้หลักประโยชน์สูงสุดในบริบทของสังคมไทย คือการนำหลักประโยชน์สูงสุดไปบังคับใช้กับกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับการพิจารณาขอเขตการใช้อำนาจทางปกครองและปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาตารักษ์ เสรเมธากุล (มาตารักษ์ เสรเมธากุล, 2562: 650) หรือปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพัชญ์ สมานทรัพย์ เรื่อง ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ของผู้ปฏิบัติงานในกลุ่มพนักงานใกล้เคียงและประณอมข้อพิพาทศาลเยาวชนและครอบครัว เกิดปัญหาเกี่ยวกับการไม่ส่งคดีอาญาประเภทตีความรุนแรงเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศาลเยาวชน ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายภายหลังการบังคับใช้กฎหมายความรุนแรงในครอบครัวร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจศาลเกี่ยวกับการให้การสนับสนุนตุลาการในการดูแลช่วยเหลือภายหลังการบังคับใช้กฎหมายความรุนแรงในครอบครัว (ณัฐพัชญ์ สมานทรัพย์, 2566: 49)

นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายและหลักสากล เช่น สิทธิตามกระบวนการยุติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร พิทักษ์เผ่ากุล เรื่องปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม พบว่ากรณีที่เด็กตกเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหายังไม่สามารถทำให้เด็กได้รับการคุ้มครองตามหลักสากล (สุภาพร พิทักษ์เผ่ากุล, 2563: 99) สอดคล้องกับงานวิจัยของธรรมณ อยู่ศิริ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในคดีอาญา : ศึกษากรอบระยะเวลาที่เหมาะสมในการฟ้องคดีอาญาเด็กและเยาวชน พบว่าระยะเวลาในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในการขอผิดฟ้องทำให้เด็กเสียเวลา ขาดเรียน และถูกผู้อื่นมองว่าเป็นอาชญากรตามทฤษฎีตราบาป บิดามารดาต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการนำเด็กไปศาลเพื่อทำการผิดฟ้อง (ธรรมณ อยู่ศิริ, 2564: 109) เห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการ

บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กในประเทศไทยที่ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายและหลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น

1. หลักการและกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2. การบังคับใช้กฎหมายปกครอง ได้แก่ การใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง กระบวนการทางปกครอง การกำกับดูแลหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ตัวแปรตาม

1. ระดับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น การป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก การเยียวยา การส่งเสริมและการพัฒนาสิทธิเด็ก

เครื่องมือการวิจัย คือเอกสารทางกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คำพิพากษาศาลปกครอง ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาและรวบรวมกฎหมาย เอกสารทางวิชาการและคำพิพากษาศาลฎีกากฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเนื้อหา โดยวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมาย แนวคิดทฤษฎีและคำพิพากษาศาลฎีกา เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ในการนำข้อมูลมาอธิบายบทบาทของศาลปกครองต่อสิทธิเด็ก ปัญหาและเสนอแนะแนวทางปรับปรุงมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเด็ก

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. แนวคิดทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย มีแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญดังต่อไปนี้ แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทฤษฎีสหสิทธิ สิทธิของเด็กเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องรับรองและคุ้มครอง ทฤษฎีสหสิทธิมนุษยชนสากล หลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยตั้งอยู่บนหลักการไม่เลือกปฏิบัติและถือประโยชน์และสูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้ง หลักพื้นฐานของกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้อง เช่น หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความเสมอภาค หลักความได้สัดส่วน หลักนิติธรรม ในส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กของประเทศไทย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขใหม่ พระราชบัญญัติสัญญาติ พ.ศ. 2508 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2542

2. บทบาทของหน่วยงานทางปกครองและศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็ก พบว่า กฎหมายปกครองมีบทบาทเชิงโครงสร้าง ในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษา สวัสดิการ และมาตรการปกป้องเด็กจากการถูกละเมิด เมื่อพิจารณาและเคราะห์ว่ากฎหมายปกครองทำหน้าที่ป้องกันหรือจำกัดสิทธิเด็กอย่างไร พบว่า กฎหมายปกครองมีบทบาทในการคุ้มครองและจำกัดสิทธิเด็กผ่านกลไกหลายอย่าง เช่น การกำหนดหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือถูกกระทำทารุณ การกำหนดมาตรการคุ้มครองเด็กที่เสี่ยงต่ออันตราย และการส่งเสริมให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม การคุ้มครองสิทธิเด็กผ่านกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองมีหน้าที่ในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ โดยการเข้าไปดูแลและคุ้มครองหากปรากฏเหตุว่ามีเด็กถูกทอดทิ้งเร่ร่อน หรือถูกทำร้าย พนักงานฝ่ายปกครองมีอำนาจเข้าไปดูแลและคุ้มครองเด็ก

เหล่านั้น การคุ้มครองจากการทารุณกรรม ในส่วนนี้กฎหมายห้ามการทารุณกรรมเด็ก ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และกำหนดให้มีการคุ้มครองเด็กที่อาจตกอยู่ในภาวะอันตราย นอกจากนี้ยังมีการคุ้มครองจากการแสวงหาประโยชน์จากเด็กในทุกรูปแบบ เช่น การใช้แรงงานเด็ก การค้ามนุษย์ หรือการบังคับให้เป็นขอทาน กฎหมายปกครองไม่เพียงแต่มีบทบาทในการคุ้มครองแต่ยังมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาเด็ก เช่น กฎหมายส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษา การดูแลสุขภาพ และการพัฒนาอย่างเหมาะสมเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เน้นย้ำการมีส่วนร่วมของเด็ก สอดคล้องกับหลักสากลโดยเฉพาะอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎหมายบัญญัติส่งเสริมให้เด็กมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และในส่วนของ การจำกัดสิทธิเด็กผ่านกฎหมายปกครอง มีการจำกัดสิทธิบางประการ เช่น การจำกัดเสรีภาพในการเดินทาง ในบางกรณี กฎหมายอาจจำกัดเสรีภาพในการเดินทางของเด็ก เช่น การห้ามเด็กเดินทางออกนอกประเทศโดยไม่มีผู้ปกครอง การจำกัดสิทธิในการแสดงออกกฎหมายอาจจำกัดสิทธิในการแสดงออกของเด็กในบางกรณี เช่น การห้ามเด็กแสดงออกในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น หรือขัดต่อศีลธรรมอันดี การจำกัดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กฎหมายอาจจำกัด การเข้าถึงข้อมูลบางประเภทของเด็ก เช่น ข้อมูลที่อาจเป็นอันตรายต่อพัฒนาการของเด็ก ตัวอย่างการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก เช่น กรณีพบเด็กถูกทอดทิ้ง พนักงานฝ่ายปกครองสามารถเข้าไปให้ความช่วยเหลือและส่งตัวเด็กไปยังสถาน สงเคราะห์ได้ หากพบเด็กถูกทำร้าย พนักงานฝ่ายปกครองสามารถดำเนินคดีกับ ผู้กระทำความผิดได้ หรือหากพบเด็กถูกนำไปใช้ในการแสวงหาประโยชน์ พนักงานฝ่าย ปกครองสามารถดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้องได้เช่นเดียวกัน กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่าสรุป กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กและป้องกันการถูกละเมิด สิทธิ โดยกำหนดหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการดูแลและคุ้มครองเด็ก และ กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม แต่ในขณะเดียวกัน กฎหมายก็อาจมีการจำกัดสิทธิบางประการของเด็กในบางกรณีเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก

อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้และการตีความกฎหมายปกครองมีผลต่อการคุ้มครอง สิทธิเด็ก กล่าวคือ ศาลปกครองมีคำพิพากษาฎีกาที่ส่งเสริมสิทธิเด็ก เช่น การรับรอง สิทธิการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติ (คำสั่งที่ 487/2556) หรือการเพิกถอนคำสั่งทาง ปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และกระทบสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก ในการเบิกค่ารักษา

พยาบาล (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่อ. 1503/2559) และการคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเริ่มถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาประกอบกับกฎหมายรัฐธรรมนูญแต่ยังไม่ชัดเจนในทุกกรณี นอกจากนี้ในการคุ้มครองสิทธิยังมีช่องโหว่ กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐบางแห่งยังขาดประสิทธิภาพและความเข้าใจด้านสิทธิเด็ก การใช้อำนาจบางกรณียังละเลยต่อผลกระทบที่มีต่อเด็ก เด็กยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยตรง ต้องอาศัยผู้แทนหรือองค์กรภายนอก ทำให้การใช้สิทธิฟ้องร้องมีข้อจำกัด การบูรณาการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกับกฎหมายปกครองไทยยังไม่เป็นระบบ

3. เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎหมายต่างประเทศ พบว่า การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักสากล ได้แก่ พบว่ามีทั้งส่วนที่สอดคล้องกันและส่วนที่ต้องพัฒนา โดยประเทศไทยมีกฎหมายหลักคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดสิทธิเด็กการคุ้มครอง การพัฒนา และการมีส่วนร่วม แต่ยังมีช่องว่างที่ต้องปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากลอย่างสมบูรณ์ เช่น การเน้นเรื่องการพัฒนาและประโยชน์สูงสุดของเด็กให้เด่นชัดขึ้น ส่วนการคุ้มครองสิทธิเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีหลักการพื้นฐานของการไม่เลือกปฏิบัติ คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นข้อพิจารณาอันดับแรกในการตัดสินใจประกอบกับสิทธิในการมีชีวิตรอดและการพัฒนา และการรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ส่วนการคุ้มครองสิทธิเด็กของกฎหมายต่างประเทศที่สำคัญ เช่น กฎหมายของญี่ปุ่นบัญญัติชัดเจนว่าห้ามลงโทษร่างกายเด็กทุกประเภทหากเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยซึ่งมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2568 สำคัญของกฎหมายดังกล่าว มาตรา 1567 (2) กำหนดให้ ผู้ใช้อำนาจปกครอง (พ่อแม่) มีสิทธิทำโทษบุตรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอนหรือปรับพฤติกรรม โดยต้องไม่เป็นการกระทำความทารุณกรรมหรือทำร้ายด้วยความรุนแรงต่อร่างกายหรือจิตใจ หรือกระทำโดยมิชอบ บทบัญญัติดังกล่าวมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งกำหนดให้รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสม เพื่อประกันว่าเด็กได้รับการคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ หรือการลงโทษในทุกรูปแบบ บนพื้นฐานของสถานภาพ กิจกรรม ความคิดเห็นที่แสดงออกหรือความเชื่อของบิดา มารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือสมาชิกในครอบครัวของเด็ก สอดคล้องกับประมวลกฎหมายเด็กและผู้ปกครองของสวีเดนห้ามการลงโทษทางร่างกายและการปฏิบัติที่เหยียดหยามเด็กในรูปแบบอื่นๆ

ในปี พ.ศ. 2522 สวีเดนกลายเป็นประเทศแรกในโลกที่ห้ามการลงโทษทางร่างกายและการปฏิบัติที่เหยียดหยามเด็กในรูปแบบอื่นๆ ส่วนกฎหมายด้านการศึกษาประเทศสวีเดนจัดให้เด็กได้รับการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย (วศิน เจริญตันธนกุล, 2556: 58) นอกจากนี้สาธารณรัฐสโลวีเนียมีการจัดตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินและสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียน สอบสวนและแก้ไขปัญหเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิของเด็ก (พิริยะ ศิริโพธิ์พันธุ์กุล, 2553: 144)

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย แต่การบังคับใช้ยังมีข้อจำกัดและความเหลื่อมล้ำในบางกรณี ตามทฤษฎีความเป็นธรรมทางสังคมในการสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในสังคม เช่น เด็กไร้สัญชาติ เด็กพิการ เด็กในพื้นที่ชนบทจึงควรพัฒนากลไกให้เด็กเข้าถึงสิทธิได้จริง และให้ศาลปกครองกับหน่วยงานของรัฐยึดหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย โดยเน้นการพิจารณาตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาศาลปกครอง และแนวทางการบังคับใช้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กฎหมายปกครองมีความสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นกลไกกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในการจัดสวัสดิการและการบริการขั้นพื้นฐานแก่เด็ก เป็นเครื่องมือในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองและเป็นช่องทางในการเยียวยาความเสียหายผ่านทางศาลปกครอง บทบาทของกฎหมายปกครองมีศักยภาพสูงในการคุ้มครองสิทธิเด็ก แต่ในทางปฏิบัติยังมีอุปสรรคบางประการ เช่น ข้อจำกัดในการเข้าถึงศาลปกครอง ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่ทั่วถึง ดังนั้นการปรับปรุงกฎหมายและการสร้างกลไกที่เป็นมิตรต่อเด็ก รวมทั้งการบูรณาการหลักสิทธิมนุษยชนสากล จึงเป็นแนวทางที่จำเป็นเพื่อทำให้สิทธิเด็กในประเทศไทยได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายปกครองจะมีศักยภาพสูงในการคุ้มครองสิทธิของเด็ก แต่การนำไปใช้ในทางปฏิบัติก็พบว่ามียกจำกัดหลายประการ เช่น เด็กไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยตรง ความเหลื่อมล้ำระหว่างเด็กแต่ละกลุ่ม การขาดความเข้าใจของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับสิทธิเด็กและหลักสิทธิมนุษยชนสากล สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายปกครองของไทยต้องได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างแท้จริง การเสริมสร้างประสิทธิภาพของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กจำเป็นต้องอาศัยบริบทหลายอย่าง ทั้งการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายและนโยบายสาธารณะ เพื่อกำหนดให้การคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นภารกิจหลักของรัฐ และการยกระดับกลไกการปฏิบัติ ทั้งในระดับหน่วยงานทางปกครอง ศาลปกครอง องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก ที่อยู่บนพื้นฐานหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นแกนกลางในการตีความและบังคับใช้กฎหมาย

ดังนั้น บทบาทของกฎหมายปกครองในประเทศไทยจึงมีไม่เพียงเครื่องมือทางกฎหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นเสาหลักของการสร้างหลักนิติธรรมและความเป็นธรรมทางสังคม ที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กในปัจจุบันและในอนาคตซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย ทั้งในด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐ การควบคุมการใช้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวโดยศาลปกครอง อย่างไรก็ตาม บทบาทดังกล่าวยังมีข้อจำกัดหลายประการดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้องกับทฤษฎีและหลักสิทธิมนุษยชน ผลการวิจัยสอดคล้องกับหลักการในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่เน้นหลักประโยชน์สูงสุดสูงสุดของเด็ก แต่ในทางปฏิบัติการนำหลักการดังกล่าวมาบังคับใช้ในกฎหมายปกครองของไทยยังไม่เป็นระบบ โดยเฉพาะการตีความกฎหมายโดยศาลปกครองในบางกรณีสะท้อนถึงการยึดถือหลักสิทธิมนุษยชนสากล แต่ยังไม่ใช่วิธีแนวทางที่ถูกนำไปใช้ในทุกคดี

2. บทบาทของศาลปกครอง ผลการวิจัยพบว่า ศาลปกครองเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยเพิกถอนคำสั่งที่ละเมิดสิทธิการศึกษา แต่ศาลยังคงมีข้อจำกัดบางประการ เนื่องจากเด็กไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการ

ยุติธรรมได้โดยตรง ต้องอาศัยผู้แทนหรือองค์กรภายนอก หรือการมีได้อ้างหลักการพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาเป็นบรรทัดฐานการตีความเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้จะมีกฎหมายบัญญัติรองรับแต่ในทางปฏิบัติไม่อาจทำได้ สอดคล้องกับงานวิจัย ปติวรดา บุญนำมา เรื่อง หน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน แนวคิดตามรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2560 เห็นว่าการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานคือ การบัญญัติสิทธิเอาไว้เป็นจำนวนมาก หรือการมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐทำหน้าที่โดยตรงโดยมีองค์กรตุลาการเป็นผู้ให้ความคุ้มครองสิทธิซึ่งข้อความคิดดังกล่าวนี้ยังจำกัดอยู่ในภารกิจดั้งเดิมของสิทธิขั้นพื้นฐานและไม่ได้ขยายขอบเขตความคุ้มครองอย่างแท้จริง จึงเห็นว่าการนำทฤษฎีหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานมาปรับใช้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จะทำให้สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลได้รับความคุ้มครองเพิ่มมากขึ้นโดยไม่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพียงแต่เปิดช่องให้ปัจเจกบุคคลผู้ทรงสิทธิสามารถร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ เพื่อที่ศาลรัฐธรรมนูญจะได้เข้ามาตรวจสอบว่าองค์กรของรัฐได้ทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานหรือไม่ (ปติวรดา บุญนำมา, 2563:117)

3. หน่วยงานของรัฐหลายแห่งยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิเด็ก และการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองเด็กยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ห่างไกลหรือในกรณีที่เป็นเด็กกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กไร้สัญชาติ เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างกฎหมายกับการบังคับใช้ แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกลไกในการคุ้มครองเด็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิตยาภรณ์ ดีแก้ว(2559) เรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพกลไกการคุ้มครองเด็กของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ภายใต้การปฏิบัติงานของ บ้านพักเด็กและครอบครัว : กรณีศึกษาพื้นที่ จังหวัดน่าน

4. ความเหลื่อมล้ำในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเด็กในเมืองกับเด็กในชนบท และเด็กสัญชาติไทยกับเด็กไร้สัญชาติซึ่งสะท้อนว่ากฎหมายปกครองแม้จะมีเจตนาที่จะคุ้มครองทุกคน แต่โครงสร้างทางสังคมและการบริหารจัดการภาครัฐยังสร้างความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิ

5. การพัฒนากฎหมายและนโยบาย ผลการวิจัยชี้ว่า หากกฎหมายปกครองของไทยบูรณาการหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้อย่างชัดเจน จะทำให้สิทธิเด็กได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนากลไกใหม่ๆ เช่น จัดให้มีการประเมินผลกระทบต่อสิทธิเด็กจะเป็นสิ่งที่ช่วยยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิเด็กในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังต่อไปนี้

1. เชิงนโยบายสาธารณะ หน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ กระทรวงศึกษาธิการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถใช้ผลวิจัยเป็นข้อมูลในการจัดทำนโยบายและกฎระเบียบที่คุ้มครองสิทธิเด็กให้สอดคล้องกับหลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎหมายปกครอง เป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการพิจารณาคำสั่งทางปกครองที่กระทบสิทธิของเด็กโดยกำหนดให้ต้องอ้างอิงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก

2. เชิงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ศาลปกครองสามารถนำข้อค้นพบไปใช้เป็นแนวทางในการตีความและพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับสิทธิเด็ก ให้มีมาตรฐานและมีความชัดเจน สนับสนุนให้มีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เอื้อต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของเด็ก โดยการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองในการเพิ่มมาตรการเร่งรัดการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับเด็ก เปิดโอกาสให้มีผู้แทนเด็กหรือองค์กรภาคประชาชนสามารถฟ้องคดีแทนเด็กได้เพื่อให้เด็กเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง รวมถึงการร่างกฎหมายใหม่ เช่น ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิเด็กและกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง พ.ศ.....มีบททั่วไป หมวดนิยามศัพท์ เด็กและสิทธิเด็ก หมวดสิทธิเด็กในการปกครองและการใช้อำนาจรัฐที่กำหนดอำนาจของรัฐในการออกกฎ คำสั่งเกี่ยวกับเด็ก สิทธิของเด็กในด้านต่างๆ หมวดกระบวนการทางปกครองและการเยียวยา หมวดกระบวนการยุติธรรมทางปกครองเกี่ยวกับการฟ้องคดีปกครอง หมวดองค์กรและกลไกการคุ้มครองสิทธิเด็ก และหมวดกำหนดโทษ กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนทำให้เด็กถูกละเมิดสิทธิ ต้องรับผิดชอบทางวินัยและการชดเชยค่าสินไหมทดแทน รวมถึงการตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินสิทธิเด็กเพื่อทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับเด็กกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจทางปกครอง

3. เชิงปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นคู่มือการปฏิบัติให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตระหนักและเข้าใจบทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ใช้พัฒนาหลักสูตรการอบรมเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ครู และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. เชิงสังคมและชุมชน สามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมการณรงค์ให้สังคม

ตระหนักถึงสิทธิเด็ก และกลไกในการใช้กฎหมายปกครองเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก แก่ไข พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการรับรองสิทธิการศึกษา โดยไม่เลือกปฏิบัติสำหรับเด็กพิการ เด็กไร้สัญชาติ เด็กต่างด้าว บัญญัติกฎหมายให้ หน่วยงานของรัฐต้องจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาบทบาทกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กในต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี ญี่ปุ่น หรือในกลุ่มประเทศอาเซียน
2. ศึกษากรณีเด็กที่ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจทางปกครอง เช่น เด็กไร้ สัญชาติ เด็กในสถานสงเคราะห์ เด็กพิการ หรือเด็กในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจาก โครงการของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ โฆษณานันท์. (2554). *นิติปรัชญา*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐพัชญ์ สมานทรัพย์. (2566). *ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ของผู้ปฏิบัติงานใน กลุ่มพนักงานไต่ถามและประนอมข้อพิพาท ศาลเยาวชนและครอบครัว. (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัย จุริกจบัณฑิต.
- ทิตยาภรณ์ ดีแก้ว. (2559). *การศึกษาประสิทธิภาพกลไกการคุ้มครองเด็กของพระราช บัญญัติ คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ภายใต้การปฏิบัติงานของ บ้านพักเด็กและ ครอบครัว: กรณีศึกษาพื้นที่ จังหวัดน่าน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธรรมณ อุษศิริ. (2564). *การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในคดีอาญา : กรอบระยะ เวลาที่เหมาะสมในการฟ้องคดีอาญาเด็กและเยาวชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยจุริกจบัณฑิต.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2563). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ปติวรรดา บุญนำมา. (2564). *หน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พริยะ ศิริโพธิ์พันธุ์กุล. (2553). ผู้ตรวจการแผ่นดินและสิทธิมนุษยชนแห่งสาธารณรัฐสโลวีเนีย. *วารสารสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 3(2), 131 – 147.
- ภัสวรณ อุซุงค้อมร. (2564). การปรับใช้หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญไปสู่หลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐโดยศาลปกครองไทย. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 13(2), 338-350.
- มาตารักษ์ เสรมะธาตุ. (2562). การคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในกฎหมายไทย. *วารสารนิติศาสตร์*, 48(4), 621-653.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2549). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- วศิน เจริญตันธนกุล. (2556). สวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศสวีเดน. *วารสารแม่โจ้ปริทัศน์*, 15(5), 56-60.
- ศศิวิมล สุวรรฤทธิ์. (2557). *การศึกษากฎและมาตรการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก ภายใต้กรอบประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์. (2561). *การคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 10 ปีในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิรภัทร พูลสงวน. (2565). *สิทธิติดต่อกับบุตร: ศึกษากรณีบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต หรือความสัมพันธ์ในความเป็นจริงกับบุตร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภาพร พิทักษ์เผ่ากุล. (2563). ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 39(3), 92-105.
- สุวิทย์ ปัญญาวงศ์. (2565). *กฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อัญธิษฐา อักษรศรี และวันชัย แสงสุวรรณ. (2546). หลักนิติธรรมกับการปกครองโดยทศพิธราชธรรม. *วารสารจุลนิติ*, 9(1), 33 – 45.
- อาทิตย์ชัย เกรียงไกรวงศ์. (2559). *การใช้หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยศาลปกครอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.